

Popularna kultura viktorijanskog društva i penny dreadful pripovijetke

Jalšovec, Vanesa

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:014869>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Sveučilišni preddiplomski dvopredmetni studij povijesti i filozofije

Vanesa Jalšovec

Popularna kultura viktorijanskog društva i penny dreadful pripovijetke

Završni rad

Mentorica: izv. prof. Slađana Josipović Batorek

Sumentor: dr. sc. Luka Pejić

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Sveučilišni preddiplomski dvopredmetni studij povijesti i filozofije

Vanesa Jalšovec

Popularna kultura viktorijanskog društva i penny dreadful pripovijetke

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstveno polje povijesti,
znanstvena grana hrvatske i svjetske moderne i suvremene povijesti

Mentorica: izv. prof. Slađana Josipović Batorek

Sumentor: dr. sc. Luka Pejić

Osijek, 2022.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Vanessa Jalsovec, 0122233256

Ime i prezime studenta, JMBAG

U Osijeku, 8. rujna 2020.

SAŽETAK

Viktorijansko razdoblje u Engleskoj (1837. – 1901.) ostavilo je bogato kulturno i društveno naslijeđe ne samo kao povijesni period, već i kao doba brojnih društvenih promjena koje je prije svega uzrokovao rast industrijske revolucije i njezine reperkusije. Drugim riječima, viktorijansko razdoblje obilježavaju i otvaranje brojnih tvornica, urbana prenapučenost, loši životni uvjeti radničke klase itd. Bilo je to vrijeme kada se Velika Britanija našla na vrhuncu svoje kolonijalne ekspanzije i imperijalne moći. Kao svojevrsan pokazatelj primjene moralnih normi viktorijanskog društva i njihovih posljedica u ovom radu će nam poslužiti viktorijanska popularna kultura, napose književni uradci za niže klase poznatiji pod nazivom penny dreadful pripovijetke. Također ću nastojati ući u problematiku veza između čitateljske publike, socijalnih problema i kontroverzne tematike samih pripovijedaka koje su zahvaljujući svojem senzacionalističkom sadržaju privlačile brojnu publiku, ali često i bile zabranjivane zbog svjetonazora tadašnjeg društva.

Ključne riječi: viktorijansko društvo, viktorijanska popularna kultura, penny dreadful pripovijetke

SADRŽAJ:

1.	Uvod	1
2.	Osnovne značajke viktorijanskog društva	2
3.	Viktorijanska popularna kultura	6
3.1.	Penny dreadful pripovijetke	8
3.2.	Popularnost dječaćke tematike	10
3.3.	Utjecaj javnog mnijenja	11
3.4.	Sudski slučajevi	13
4.	Zaključak	15
5.	Grafički prilozi	16
6.	Popis literature	19

1. UVOD

U ovom radu obrađivat ću područje popularne kulture viktorijanskog razdoblja britanske povijesti, koje je obuhvaćalo razdoblje vladavine kraljice Viktorije (1837. – 1901.)¹ U radu će naglasak biti stavljen na utjecaj nižih društvenih slojeva - čiji se život drastično promijenio tijekom uspostavljanja kapitalističkih odnosa te afirmacija građanstva uslijed industrijske revolucije – na oblikovanje britanske popularne kulture devetnaestog stoljeća. Naime, razvoj masovnog tiska u devetnaestom stoljeću utjecao je i na stvaranje čitateljske publike koja je po prvi puta mogla čitati književna djela svoga razdoblja u nastavcima i po povoljnijoj cijeni nego ikad prije. Novine kao što *Times* i *Daily Telegraph* osiguravale su širokoj publici osim svakodnevnih vijesti² i kulturni imaginarij likova od kojih su mnogi išli protiv uvriježenih socijalnih normi, a neki od njih su se i otvoreno suprotstavljali institucijama vlasti. Nadalje, pokušat ću objasniti fenomen tzv. dječачke tematike nazvane tako jer su se spomenuti likovi najčešće bavili aktivnostima kao što su, između ostalog, pljačkanje, lutanje, otmice, pijančevanje, umorstva, dvoboji i izazivanje revolucije.³ Koliko je doista društvena prijetnja od strane ovakvih književnih oblika bila utemeljena ogledalo se i u sve jačoj javnoj zabrinutosti koja je jačala krajem devetnaestog stoljeća, ponajviše zbog rastuće prijetnje socijalizma za kojeg se smatralo da bi ovakva vrsta štiva mogla potaknuti.⁴ Što se tiče izvora korištenih u ovom radu, zbog neobrađenosti teme mali broj radova o tematici viktorijanskog doba i književnosti je zastupljen u hrvatskoj historiografiji, pa sam pretežno koristila izvore na engleskom jeziku, primjerice monografije, članke i *Encyclopaedia Britannica*. Što se tiče strukture rada, u drugom poglavlju usredotočit ću se na analizu socijalnih promjena tijekom viktorijanskog doba, u trećem ću reći nešto o popularnoj kulturi, a kasnije ću specificirati njezine elemente, kao što su penny dreadful pripovijetke, koje su i glavni dio rada. Osvrnut ću se i na dječачku literaturu, utjecaj javnog mnijenja i njegove inklinacije koje su rezultirale sudskim procesima.

¹ Viktorija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristup ostvaren 14. 6. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64620>.

² Matthew Rubbery, *The Novelty of Newspapers: Victorian Fiction after the Invention of the News* (Oxford University Press, 2009), 5.

³ »The Shocking tale of the penny dreadful«, BBC Culture, pristup ostvaren 14. 6. 2022. <https://www.bbc.com/culture/article/20160502-the-shocking-tale-of-the-penny-dreadful>

⁴ »Penny dreadfuls: the victorian equivalent of video games«, *The Guardian*, pristup ostvaren 14. 6. 2022. <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy>

2. OSNOVNE ZNAČAJKE VIKTORIJANSKOG DRUŠTVA

Viktorijansko doba je po svojoj najužoj definiciji, razdoblje vladavine kraljice Viktorije iz dinastije Hannovera (1837. – 1901.). Kao pojam prvi se put javlja 1851. godine kako bi se jasnije obuhvatilo razdoblje nagle industrijalizacije i njezine posljedice, to jest, promjene koje su nastale zbog nje. Asa Briggs u *Socijalnoj povijesti Engleske* navodi da bi bilo točnije podijeliti viktorijansko doba na tri razdoblja, od kojih srednju etapu definira kao »vrijeme ekonomskog napretka, socijalne stabilnosti i kulturne raznolikosti«, ali koja je također obilježena i Krimskim ratom (1853. – 1856.). Nasuprot njoj, prva faza završava sa Svjetskom izložbom (1851.), dok posljednja počinje u sedamdesetim godinama 19. stoljeća.⁵ Upravo zbog specifičnosti druge polovice devetnaestoga stoljeća, viktorijansko društvo bilo je društvo promjena, ali se istovremeno čvrsto držalo tradicionalnih vrijednosti kao što su obitelj, javni moral i poštovanje autoriteta. Još jedna odlika toga vremena bilo je veliko povjerenje široke javnosti u znanstvena dostignuća, koja su između ostalog, povećavala životni standard, osiguravala napredak i prosperitet društva te općenito jamčila ugled Velike Britanije u svijetu.⁶ Fenomen industrijske revolucije utjecao je na sve sfere javnoga života, bilo da govorimo o unaprjeđenju ekonomije ili izraženim socijalnim problemima u zemlji s već postojećom aristokratskom strukturom. Činjenica jest, da iako je bogatstvo bilo značajni čimbenik, ono što je uistinu omogućavalo socijalni status jest životni stil u kojem je svakodnevni život bio odvojen od sredstava za stjecanje egzistencije.⁷ Iako je Britanija u doba vladarske kuće Hannover zahvaljujući izgradnji željezničke mreže bila povezanija nego ikada prije, još se uvijek oslanjala na podjelu po župama, a stanovništvo koje je imalo razloga putovati selilo bi se u gradove, centre moći, gdje bi rapidno nastajala nova sirotinjska predgrađa u kojima su se morali prilagoditi novom sustavu vrijednosti. Cjelokupno je društvo od godine kraljičinog dolaska na tron, 1837., polako počelo poprimati obrise industrijskog i multinacionalnog društva. Po tom pitanju Jürgen Osterhammel pojašnjava navode Edwarda Palmera Thompsona kada piše kako je radno vrijeme bilo strože i duže nego ikada prije jer su ga po prvi puta predstavljali »satovi, zvona i kazne«, što je nužno utjecalo i na

⁵ Asa Briggs, *Socijalna povijest Engleske* (Zagreb: Barbat, 2003), str. 231.

⁶ Briggs, *Socijalna povijest Engleske*, str. 233.

⁷ Eugene C. Black, *Victorian Culture and Society* (Macmillan Education 1973), str. 8.

psihološko stanje radnika, podvrgavajući ih discipliniranju, i posljedično, kulturalnom otuđenju.⁸ Osterhammel pojašnjava da je sat u širu upotrebu u Velikoj Britaniji ipak ušao tek krajem devetnaestog stoljeća, no ističe da se sa sigurnošću može reći da se radno vrijeme povećalo te je to uvelike utjecalo na život radničke klase te na promjenu njihovog dotadašnjeg načina života.⁹ Zbog veće povezanosti i širenja ideja, počevši od programa sažetog u šest točaka i nastanka čartističkog pokreta krajem 1830-ih, dolazi do procvata socijalističkih ideja i političkog uključivanja radnika. Iako čartistički pokret polako gubi svoju snagu nakon 1842., kada nemiri zbog gladi dosežu vrhunce, radnička klasa se 1870-ih razvila u zasebne skupine od kojih su dvije osnovne bile one kvalificiranih i nekvalificiranih radnika.¹⁰ Svijest radnika o vlastitom položaju razvijala se usporedno sa širenjem industrijalizacije, ali vršeći utjecaj na stvaranje novih zakona, kojima je cilj bio poboljšanje radnih uvjeta, kao što je *Ten Hours Act (Zakon o desetsatnom radnom vremenu)* iz 1847. koji se odnosio na radno vrijeme za žene i djecu u tekstilnim tvornicama. Iako su sindikati ozakonjeni još 1824., samo 4% radnika je bilo u njima, dok je krajem stoljeća broj porastao na približno milijun i pol članova. Već 1834., prije pojave čartističkog pokreta, šest je radnika i članova sindikata osuđeno u gradiću Tolpuddle jer je navedeno da su prekršili tzv. *Mutiny Act (Zakon o pobuni)*. Osuđeni su radnici ubrzo postali prvi mučenici sindikalnog pokreta.¹¹

Još jedna velika promjena odnosila se na prehranu. U drugoj polovici devetnaestoga stoljeća ekonomsko se stanje uravnotežilo u dovoljnoj mjeri da bi se počelo uvoziti više namirnica nego ranije, pri čemu je kruh prestao biti osnovna prehrambena namirnica.¹² Kako su se u Veliku Britaniju počele uvoziti namirnice iz kolonija, tržište su počele preplavljivati goleme količine američkog žita te smrznutog mesa i voća iz Novog Zelanda i Australije. Na visoku cijenu došli su i ananasi, koje su bogatiji slojevi i uzgajali kada bi imali prilike. Osim radnog vremena, koje je došlo pod utjecaj industrijske discipline, promijenilo se i poimanje slobodnog vremena. Naime, život u gusto naseljenim urbanim sredinama, također je, kao i na selima, bio obilježen sukobima koje su često uzrokovali problemi alkoholizma, koji je često dovodio i do fizičkih okršaja, što se

⁸ Jürgen Osterhammel, *The Transformation of the World: A Global History of the Nineteenth century* (Princeton University Press, 2014), str. 72.

⁹ Osterhammel, *The Transformation of the World: A Global History of the Nineteenth century*, str. 73.

¹⁰ Briggs, *Socijalna povijest Engleske*, str. 201. – 202.

¹¹ Briggs, *Socijalna povijest Engleske*, str. 203.

¹² Isto, str. 204.

nastoji regulirati odozgo putem državnih organa kao što su policija, sudovi i zatvori.¹³ Postojala je jasna razlika u životnim navikama viših i nižih slojeva. Kako su bili imućniji, viši slojevi živjeli su u prostranijim, čistim kućama ili stanovima, a često su si mogli priuštiti i ljetnikovce izvan grada. Predgrađa, gdje su stanovali niži slojevi, bili su prenapučeni, s kućama u nizovima naslaganima jedna na drugu i s niskom razinom privatnosti te samim time, životnog standarda. Što se tiče prenapučenosti gradova, Sir John Simon 1854. podnosi *Izveštaj o sanitarnim uvjetima u Londonu* navodeći da u sobama od 11 četvornih metara često živi od tri do pet obitelji u iznimno nehygijskim uvjetima.¹⁴

Ono što je specifično za Britaniju devetnaestoga stoljeća bila je i angažiranost u pogledu usustavljanja provođenja zakona putem javnih službi i institucija kao što su policija, sudovi, zatvori i radne kuće (workhouses).¹⁵ Zapravo, prije donošenja zakona nazvanog *Metropolitan Police Act (Zakona o policiji)* 1821. i izgradnje prvog državnog zatvora Millbanka (1816.), sfera javnog reda i mira nije bila zakonski uređena. Sve te instance, kao i *Law on Registrations of Births and Deaths (Zakon o registriranju rođenja i smrti)* iz 1836., pridonijele su uspostavljanju sustava nadzora nad biopolitičkim svojstvima industrijskog društva, u kojima se sve manje primjenjuju fizičko kažnjavanje, a sve više one kazne kojima je cilj utjecati na um zatvorenika pretvarajući zatvor u mjesto kažnjavanja, ali i u mjesto preodgoja zatvorenika.¹⁶ Spomenute mjere idu ruku pod ruku s moralističko–reformističkim pogledom o kontroli i prevenciji zločina tijekom viktorijanskog razdoblja.

Iako je London bio prijestolnica britanskog imperija, u usporedbi s drugim europskim prijestolnicama ili čak kraljevskim rezidencijama u britanskim kolonijalnim gradovima kao što su one u Australiji ili Indiji, u samom gradu nije se moglo vidjeti dokaza o pravoj ulozi ili statusu Londona. Tek su za kraljičinog Zlatnog Jubileja 1887., te deset godina kasnije, Dijamantnog, počele promjene, od kojih je jedna bila podizanje statue admirala Nelsona na Trafalgarskom trgu. Sve u svemu, London je, kao najvažnija prijestolnica devetnaestoga stoljeća i svjetska metropola, iskazivao simbole svoje moći diljem svijeta, te je bio izložen konstantnom priljevu mnogobrojnog stanovništva. Kao takav nije toliko ovisio o reprezentativnoj moći samoga izgleda

¹³ Black, *Victorian Culture and Society*, str. ix. – xiii.

¹⁴ Briggs, *Socijalna povijest Engleske*, str. 243.

¹⁵ Adriana Zaharijević, „Šta radi reforma? O pretvaranju tamnice u zatvor”, *Filozofija i društvo*, vol. 25, br. 3, 2014., str. 258.

¹⁶ Zaharijević, „Šta radi reforma? O pretvaranju tamnice u zatvor”, *Filozofija i društvo*, str. 258. – 260.

grada.¹⁷ U društvu iznimnih razlika između siromašnih i gradskih četvrti, kada je stanovništvo gradova bilo brojnije nego ikad prije, može se reći da je prevladavajući moral bio još jedna značajka uvelike različitog života nižih i viših klasa. Naime, kako je bogatstvo predstavljalo odrednicu koja je omogućivala ugledan život u društvu, samim pomanjkanjem resursa siromašnijim slojevima uskraćene su i prilike za društveno prihvaćeno moralno djelovanje. Također, ovdje je važno napomenuti da su i viktorijanski bračni zakoni, kao što je *Matrimonial Causes Act* iz 1857., a koji se ticao razloga za razvod braka, utjecali na oblikovanje javnog morala, primjerice, na minimalni postotak razvoda, ali i na povećanje broja prostitutki i izvanbračne djece, čiji se broj smanjuje krajem 19. stoljeća.¹⁸ U pogledu bračnih odnosa muškarci su očigledno bili u povlaštenom položaju te su tijekom brakorazvodnih parnica njihova svjedočanstva imala veću težinu. Isti takvi dvostruki standardi vrijedili su i za javnu sliku koju bi osoba u viktorijanskom društvu morala održavati. Prije braka, djevojke su morale biti čedne, a u braku umjerene, dok su mnogi bogatiji i oženjeni muškarci uzdržavali ljubavnice. Zapravo je cijelo društvo, kako je sažeo Havelock Ellis, seks promatralo ne samo u reproduktivnom smislu već i kao temelj moralnosti koja je počivala na suzdržavanju od svega što bi moglo biti proglašeno neprikladnim. Usprkos tome, tijekom već spomenute srednje faze viktorijanskog razdoblja broj prostitutki se kretao između 30.000 i 368.000.¹⁹ Što se tiče obiteljskog života, viktorijanske obitelji u prosjeku su 1851. imale 4,7 članova, a 1860-ih taj se broj povećao na 6,2.²⁰ Nakon što je 1876. osnovno obrazovanje postalo obavezno, više se počelo razmišljati i o odgoju djece, odnosno, ciljevi novih društvenih škola postali su više društvene nego obrazovne naravi, pri čemu su se, kako navodi Briggs, učenici morali naučiti disciplinirati da bi mogli prihvatiti svoje mjesto u društvu.²¹ To je uvelike imalo veze i sa stanjem iz 1834., kada su osobe od 15 – 20 godina činile četvrtinu prijestupnika, dok je istovremeno desetina populacije cijele nacije bila upravo iz te skupine. Jedan od uzroka bio je nerazdvajanje maloljetnih od ostalih prijestupnika prije 1850–te.²²

¹⁷ Osterhammel, *The Transformation of the World: A Global History of the Nineteenth century*, str. 296. – 297.

¹⁸ Briggs, *Socijalna povijest Engleske*, str. 246.

¹⁹ Isto, str. 245.

²⁰ Isto, str. 246.

²¹ Isto, str. 249.

²² John Springhall, *Youth, Popular Culture and Moral Panics: Penny Gaffs to Gangsta – Rap 1830 – 1996* (St Martin's press Incor., 1998), str. 13.

3. VIKTORIJANSKA POPULARNA KULTURA

Uzevši u obzir znanstvena dostignuća devetnaestog stoljeća i porast vjere u napredak, crkveni autoritet se počeo propitkivati što se odrazilo na mentalitet viktorijanskog društva te na popularnu (literarnu) kulturu koja je često bila sredstvo komunikacije između viših i nižih klasa te moćno sredstvo za određivanje toga što jest, a što nije moralno. Objavljivanjem Darwinove knjige *O podrijetlu vrsta putem prirodne selekcije* 1859., religijski autoritet počeo se dovoditi u pitanje iz znanstvenog ugla, što je otvorilo prostore i za stvaranje novih umjetničkih struja koje su se odupirale srednjostrujaškom moralu koji je, kako su tvrdili, primjerice Oscar Wilde, George Bernard Shaw ili Samuel Butler, nastojao ograničiti umjetničku djelatnost na hipokriziju i lažnu čestitost viših klasa.²³ Izlazile su i učestale socijalne kritike, neke i u literalnom obliku, od kojih su možda najznačajnije one koje su objavljivane pred kraj stoljeća te one Charlesa Dickensa, čija su djela dječачke avanturističko–socijalno osviještene tematike nadahnule brojne pisce penny dreadful pripovijetki. Odrazivši se na sve sfere života, pa tako i onu književnu, industrijska je revolucija pridonijela stvaranju realističkih romana, čiji su autori u svojim djelima po prvi puta nastojali pobliže opisati život stvarnih ljudi te stanje društva iz perspektive osoba, kako iz viših slojeva društva, tako i onih s margina, čime je učinjen presedan u dotadašnjoj književnoj tradiciji. Nakon razdoblja istraživanja granica imaginativnog, u fikciju se počinju uključivati socijalni i realni elementi, te na taj način književna publika osvješčuje samu sebe kroz čitavo devetnaesto stoljeće, bilo da se radi o Napoleonskim ratovima predstavljenima kroz *Sajam taštine* (*Vanity Fair*) autora Williama Makepeacea Thackeraya ili reprezentaciji stvarnoga života kroz više gledišta kao u romanu *Middlemarch* autora Georga Elliota.²⁴ Također valja istaknuti da se radnja ove vrste romana iz razdoblja realizma uglavnom odvija u okruženju metropole, primjerice Londona, stvarajući sliku o osviještenosti individue u društvu promjena, gdje su, osobito u sirotinjskim četvrtima, životni uvjeti bili iznimno nepovoljni.²⁵ Osim romana, tj. fikcije, drugi važan aspekt popularne kulture viktorijanskog doba su novine, nastale u devetnaestom stoljeću, točnije 1830-ih, a čiji je utjecaj ponekad bio i presudan u formiranju javnog mnijenja, bilo u službi trgovanja, širenja informacija ili zabave, što je često uključivalo i romane svih vrsta u

²³ Briggs, *Socijalna povijest Engleske*, str. 237.

²⁴ George Alter, »History and Imagination in the Nineteenth– century Novel«, *The Georgia Review* Vol. 29, No. 1 (Georgia Review, proljeće 1975.), str. 42. – 60., str. 46.

²⁵ Alter, »History and Imagination in the Nineteenth– century Novel«, *The Georgia review*, str. 51.

nastavcima, prilagođavajući se čitateljskoj publici koja nije nužno bila zainteresirana za politiku.²⁶ Ono što je stvorilo preduvjete za nove tržišne mogućnosti novinarstva bila je upravo industrijska revolucija, a prvi list koji se tiskao za masovno tržište bio je *The Times*, londonske novine koje su prednjačile po broju čitatelja. Industrijska revolucija je, osim povećanja broja tiskanih primjeraka novina s 300 na 1100, a kasnije i 3000 – 4000, također i samom svojom pojavom pridonijela povećanju čitateljske publike, imajući na umu da je 1871. godine 70% londonske populacije bilo pismeno.²⁷ Uzevši u obzir da je Engleska bila i početna točka industrijske revolucije, s vremenom je i izdavačka djelatnost postala profitabilna stoga su nastali nezavisni listovi koji su se financirali novcem od prodaje. Uz to, počela su se osnivati i prva novinska poduzeća, često vezana uz određenu političku stranku.²⁸ Iako su u počecima tiskanja izdavači uzimali u obzir tek mali broj imućnijih, obrazovanih čitača, postupnim pretvaranjem slušateljske u čitateljsku publiku te širenjem pismenosti došlo je do promjena koja su rezultirale demokratizacijom zemlje. Osim toga, viktorijansko društvo suočavalo se i s konstantnim priljevom imigranata, povećanom opasnosti od bolesti zbog rapidnog povećanja populacije te širenjem kriminaliteta.²⁹ Upravo je tada nastala podjela na profesionalne i karijerne kriminalce znane te povremene zločince, to jest, osobe koje se uzdržavaju kriminalom i osobe koje se tek povremeno upuštaju u kriminalne aktivnosti, najčešće zbog malih ili nepostojećih prilika za zaposlenje. Nakon izdavanja romana *Oliver Twist* (1838.) Charlesa Dickensa popularna je kultura dobila možda najranije reprezentativne primjerke zločinačkih likova kao što su Fagin ili Bill Sykes, ali i uvid u svakodnevni život radničke klase. Ono po čemu je ovo djelo bilo prijelomno jest promjena dotadašnje perspektive života nižih klasa koja se temeljila na predodžbama više klase, a time nužno i na predrasudama prema kojima se osobe iz radničke klase ne razlikuju od profesionalnih kriminalaca.³⁰

²⁶ Rubbery, *The Novelty of Newspapers: Victorian Fiction after the Invention of the News*, str. 5.

²⁷ Magdalena Najbar-Agičić, *Povijest novinarstva : kratki pregled* (Zagreb: Ibis grafika : Sveučilište Sjever, 2015), str. 84.

²⁸ Najbar-Agičić, *Povijest novinarstva: kratki pregled*, str. 85.

²⁹ Stephen Basdeo, »“Society has Condemned you—unheard, I grant yo neverthelles, society has condemned you”:
The marginalisation and criminalisation of poor in the mysteries of London by G. M. Reynolds«, u: Alyal, A.,
Anderson, S., Mitchell, R., *Victorian Cultures of Liminality: Borders and Margins* (Cambridge Scholars Publishing,
2018), str. 189. – 203., str. 191.

³⁰ Basdeo, »“Society has Condemned you—unheard, I grant yo neverthelles, society has condemned you”:
The marginalisation and criminalisation of poor in the mysteries of London by G. M. Reynolds«, u: Alyal, A., Anderson,
S., Mitchell, R., *Victorian Cultures of Liminality: Borders and Margins*, str. 191.

3. 1. Penny dreadful pripovijetke

Penny Dreadful pripovijetke, znane još kao i *penny bloods*, *penny horrors* i *penny awfuls*, ali zahvaljujući novinama od 1860-ih poznatijih ponajviše široj publici kao *penny dreadfuls*, svoju su popularnost stekle 1830-ih, kada je masovna distribucija tiskanih primjeraka postala dostupna u obliku jeftine fikcije, s potražnjom većinski sastavljenom od nižih klasa. Važno je naglasiti da su penny dreadful pripovijetke svoje ime dobile po tome što su koštale tek jedan penny, što je i ponajviše razlog njihove popularnosti među siromašnim slojevima. Drugi dio njihova naziva referira se na pridjev »dreadful«, koji u ovom smislu označava horor tematiku pripovijetki, te se može prevesti kao »užasan, grozan ili neugodan«. ³¹ Iako su isprva svoju tematiku crpile iz gotičkih romansi i avanturističkih priča čije su likove činili, primjerice, pirati i razbojnici, u kasnijim se razdobljima radnja ustalila na kriminalnoj tematici. Penny dreadful pripovijetke bile su objavljivane u tjednim nastavcima, na približno osam do šesnaest stranica teksta, te sa neizostavnim, onovremeno iznimno nećudorednim, ilustracijama na prednjoj i stražnjoj stranici tjednog broja. Crno-bijele ilustracije su prekrivale samo polovicu stranice te su, sukladno temi pripovijetke, često prikazivale scene umorstva ili određena čudovišta. ³²

Jedna od najčešćih kritika koja se tiče ove vrste beletristike odnosila se na njezinu tobožnju kvalitetu u odnosu na druge žanrove, te se isticalo da osim što su nemoralne upućuju i na razinu inteligencije u čitatelja. ³³ Mnoge ranije brojeve široj je javnosti predstavio izdavač Edward Lloyd, nalazeći inspiraciju u zločinima koje su počinili prijestupnici iz zatvora Newgate. Ove su pripovijetke sadržavale i mnogo nadnaravnih elemenata te likove kao što su *Varney the Vampire* (vampir Varney) i *Spring-heeled Jack* (Jack Skočinog), te *Sweeney Todd, the demon barber of Fleet street* (Sweeney Todd, demonski brijač iz ulice Fleet). ³⁴

Sweeney Todd, kultni viktorijanski lik koji je publici poznat od objavljivanja 1846., zapravo je sporedni lik iz djela Thomasa Priesta *The String of Pearls: A Romance (Niz bisera: Romansa)*. Djelo je već sljedeće godine dobilo svoje scensko uprizorenje u vrijeme kada je većina

³¹»dreadful«, Encyclopaedia Britannica, pristup ostvaren 4. IX. 2022. <https://www.britannica.com/dictionary/dreadful>

³²»The Shocking tale of the penny dreadful«, BBC Culture, pristup ostvaren 28. VII. 2022. <https://www.bbc.com/culture/article/20160502-the-shocking-tale-of-the-penny-dreadful>

³³ Morse, Samantha, »Affective Ethics and Democratic Politics in Sweeney Todd and the Victorian Penny Press«, *Journal of Victorian Culture*, 2019, Vol. 24, No. 1, 1–17, str. 2.

³⁴ Patrick E. Duane, » Penny Dreadfuls: Late Nineteenth-Century Boys' Literature and Crime «, *Victorian studies*, 1979, Vol. 22, No. 2 (University Indiana Press zima 1979), str. 133.

stanovništva bila nepismena. Glas o predstavi se prometnuo u glasine i nagađanja o tome je li lik zapravo utemeljen na stvarnim zapisima iz zatvora Old Bailey, što nije razjašnjeno u potpunosti do današnjeg dana.³⁵ Naime, pojam »brijač« tada je ponekad označavao i kirurga koji je obavljao manje operacije³⁶, kao što je puštanje krvi pacijentima, a sam lik Sweeneya Todda slavu je stekao ubijajući svoje »mušterije« upravo na taj način.

Drugi lik, *Varney the Vampire*, svakako nije jedini niti najpoznatiji vampirski lik viktorijanskog razdoblja. Naime, poznata su djela kao što su *Dracula* (1897.) Brama Stokera, novela *Carmilla* Sheridana le Fanua, koja je u serijama izlazila od 1871. do 1872., te *Vampyr* (1819.), kratka priča Johna Polidorija. Iako je isprva 1840–ih izlazio u nastavcima, roman *Varney the Vampire, or The Feast of Blood: A Romance of Exciting Interest* (*Varney Vampir, ili Krvava gozba: Uzbudljiva romansa* u cijelosti je objavljen 1847. godine. Njegov autor isprva nije otkriven budući da je djelo objavljeno anonimno. Tek je 1963. povjesničar Louis James ustanovio da je pravi autor James Malcolm Rymer. Sam Varney, glavni lik romana, predstavljen je kao dobrodušni vampir kojega njegova vampirska priroda ipak prisiljava na povremena krvoprolića.³⁷

Za razliku od prethodna dva lika, Jack Skočinog svoje je mjesto među penny dreadful pripovijetkama zaslužio na temelju navoda iz stvarnih slučajeva kada su žrtve, uglavnom mlade djevojke, svoga napadača opisivale kao osobu u crnom odijelu, plavih, često i plamenih očiju te s mogućnošću da skače po krovovima. Iako je jasno da je riječ o liku iz urbane pučke predaje, činjenica jest da se ovdje radi o mnoštvu slučajeva koji su se javili diljem Engleske u razdoblju od gotovo šest desetljeća godina, točnije od 1838. - kada je konobarica Polly Addams prijavila napad od strane osobe koja je mogla skočiti iznimno visoko - do njegovog zadnjeg pojavljivanja 1904. u Liverpoolu.³⁸ Jack Skočinog također je bio lik mnogih penny dreadful pripovijetki koje su izlazile od 1863. do 1914., u kojima se pojavljivao u brojnim ulogama, od kojih su neke bile one aristokrata, zaštitnika siromašnih ili pak zlikovca koji prati isključivo vlastite interese i nanosi štetu društvu.³⁹

³⁵»Sweeney Todd: The Demon Barber of Fleet Street in Concert«, PBS, pristup ostvaren 31. VII. <https://www.pbs.org/kqed/demonbarber/penny/index.html>

³⁶»barber«, Encyclopaedia Britannica, pristup ostvaren 6. VIII. 2022., <https://www.britannica.com/art/barber>

³⁷»Varney the Vampire: A Penny Dreadful Pioneer«, preuzeto 7. VIII. 2022. <https://womenwriteaboutcomics.com/2016/10/varney-the-vampire-a-penny-dreadful-pioneer/>

³⁸»Spring Heeled Jack«, preuzeto 7. VIII. 2022. <https://www.historic-uk.com/CultureUK/Spring-Heeled-Jack/>

³⁹J. S. Mackley, »Penny Dreadfuls and Spring-heeled Jack«, *The Palgrave Handbook of Steam Age Gothic*, str. 39. – 59., pristup ostvaren 7. VIII. 2022. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-40866-4_3

3. 2. Popularnost dječaćke tematike

Zahvaljujući donošenju tzv. *Educational Act Zakona o obrazovanju*) ili *Forsterovog zakona*, nazvanog prema književniku E. M. Forsteru, pismenost školske djece između 1851. i 1900. iznosila 69.3% do 97.2% za mušku te od 54.8% do 96.8% za žensku populaciju, što znači da je zabilježen je porast u broju djece koja se školuju i izgradnja školskih objekata.⁴⁰ Penny dreadful pripovijetke predstavljaju svojevrsni fenomen viktorijanskoga doba, nalazeći svoju publiku među školarcima pretežno iz radničkih obitelji. Budući da su ove pripovijetke uključivale razbojstva i druge zločine, pa čak i čudovišta, često su se nalazile na udaru kritičara. Pritom, služile su kao dokaz u sudskim procesima protiv maloljetnih delinkvenata.⁴¹ Kako je animozitet prema ovoj vrsti štiva kulminirao pred kraj stoljeća, neke od najpoznatijih kritika odnosile su se na to da ovakva vrsta štiva potiče buntovništvo, nepoštivanje autoriteta i nerealne ambicije koje bi, prema mišljenju kritičara, u najgorem slučaju, mogle uzrokovati slom demokratskog društvenog uređenja.⁴² Ovdje je važno spomenuti da su navedene ambicije okarakterizirane neizvedive upravo zato što su mladićima iz nižih slojeva davale nadu da mogu potaknuti važne promjene u društvu. Naime, ono što je uočljivo u djelima proglašenima nemoralnima zbog stanovitog izostanka prikaza tzv. »pristojnog ponašanja« koje se očekivalo od djece, napose dječaka koji su ih najčešće čitali.⁴³ Kako su ovakve priče često uključivale i eskapističku stranu života, neki likovi penny dreadful pripovijetki bili su odmetnici. Jedan primjer je Dick Turpin, lik iz serijala *Knight of the Road (Vitez ceste)*, koji se također pojavljuje u 254 epizode serijala *The Black Bess (Crna Bess)*, koji je također zabranjen, no tek nakon više od 2200 stranica.⁴⁴ Dick Turpin je, uz to, i jedan od najpoznatijih stvarnih bandita s britanskog područja, čija je banda bila aktivna tijekom 18. stoljeća, te se smatra da su se većinom držali seoskih, a ne urbanih područja. Ono po čemu su bili specifični je njihovo selektivno pljačkanje uglavnom viših slojeva, kao što su bogati

⁴⁰ »Charles Dickens and the push for literacy in Victorian Britain«, pristup ostvaren 6. VIII. 2022. <https://www.qmul.ac.uk/media/news/2020/hss/charles-dickens-and-the-push-for-literacy-in-victorian-britain.html#>

⁴¹»The Shocking tale of the penny dreadful«, BBC Culture, pristup ostvaren 27. VII. <https://www.bbc.com/culture/article/20160502-the-shocking-tale-of-the-penny-dreadful>

⁴²»Penny dreadfuls: the victorian equivalent of video games«, *The Guardian*, pristup ostvaren 28. VII. <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy>

⁴³ Isto.

⁴⁴ Isto.

putnici i trgovci, te se tako pozitivno afirmirajući, ne samo u popularnoj kulturi, veći i krajevima gdje su djelovali.⁴⁵

3. 3. Utjecaj javnog mnijenja

Društvo britanskog devetnaestog stoljeća, na vrhuncu svoje imperijalne moći, nije blagonaklono gledalo na one koji potkopavaju ugled carstva svojim »nemoralnim ponašanjem«. Vodeći moralističku politiku, policija je nastojala preduhitriti kriminalne radnje u prenapučenim gradovima, nametanjem strogih disciplinarnih mjera u slučaju sumnje koje su ukazivale na mnoge vrste poroka, od kojih neki uključuju kockanje, opijanje, bludničenje. Navedene su mjere u principu služile za zadobivanje kontrole nad populacijom dajući primjere kada je potrebno u svrhu održavanja vrlina koje su favorizirale stranke na vlasti, a koje su u načelu priželjkivale konformističko ponašanje u skladu s religijskim praksama. Osterhammel također navodi i nacionalističke tendencije kojima se kazneni sustav vodio kriminalizacijom marginalnih skupina pri čemu bi nemoralni članovi društva bili odstranjeni.⁴⁶ Slične su bile metode kojima su se Britanci služili u kolonijama kako bi lakše održavali red među osvojenim narodima. Shodno tome, pojedinci koji su najčešće provodili zabrane čitanja nemoralnih knjiga bili su djelatnici državnog aparata kao što su odvjetnici, kler i javni službenici, to jest, ambiciozni, obrazovani ljudi u čiju moralnost se ne zadire i koji su si u stanju osigurati privatnost u dovoljnoj mjeri da bi ih društvo smatralo moralnima.⁴⁷ Činjenica jest, da osobe koje su imale zaposlenje na višim pozicijama također imale i potpuno drugačije svjetonazore i sustave vrijednosti jer im je egzistencija bila osigurana, ali koje su se također pridržavale i propagirale moralne standarde istovremeno ne propitkujući društvo u kojem nisu svi imali iste mogućnosti, osim naravno, pojedinih reformatora koji su koristili svoj utjecaj kako bi poboljšali opće društveno stanje.

Kako navode statistički podaci, do 1842. godine stopa zločina u Engleskoj i Walesu povećala se od početka stoljeća za gotovo sedam puta. Jedna od posljedica toga bila je stvaranje predodžbe o poveznici između »siromaštva, nemorala i pobune rulje«. Neke od novih značajki kaznenog sustava odnosile su se na pojavu složenih statističkih pokazatelja kojima se nastojalo što

⁴⁵ Eric Hobsbawm, *Bandits* (Abacus, 2001), str. 44-45

⁴⁶ Osterhammel, *The Transformation of the World: A Global History of the Nineteenth century* str. 622.

⁴⁷ Dunae, »Penny Dreadfuls: Late Nineteenth-Century Boys' Literature and Crime«, *Victorian studies*, zima 1979, Vol. 22, No. 2, str. 133.

objektivnije ukazati na raširenost zločina u svrhu što učinkovitijeg nadzora reda i preodgoja devijantnih pojedinaca.⁴⁸

Kao jedan od razloga za nove mjere unutar kaznenog sustava, svakako treba uzeti u obzir i masovna histerija stvorena od strane medija koji su izlazili u tjednim izdanjima, a koji su, spominje Casey, preuveličavali broj teških zločina i time javnosti davali dezinformacije.⁴⁹ Kako su usporedno s donošenjem *The Obscene Publications Act (Zakona o opscenim publikacijama)* iz 1856. poznatog i kao *Lord Campbell's Act (Zakon Lorda Campbella)*, sva »opscene« književna djela zabranjivana, redarstvenici su postali ovlašteni vršiti racije po izdavačkim kućama koje su objavljivale penny dreadful pripovijetke. Zapravo, policija je dobila ovlasti pregledavanja pošte i brodskih pošiljki u potrazi za spomenutim materijalima kako bi ih naknadno uništili.⁵⁰ Iako je javno mnijenje, kako je ranije spomenuto, počelo shvaćati obrise realnosti socijalne slike, penny dreadful pripovijetke su javnosti prezentirale i identitete koji su bili različiti od nametnute predodžbe kojoj je bio cilj stvoriti nacionalni mit - kao što je primjerice, onaj o ženi kao »viktorijanskom anđelu kuće« (*Victorian Angel of the House*) - pružajući čitateljima uvid u perspektivu marginalnih likova, od kojih su neki, u ovom slučaju, bili odmetnici, siromasi, prostitutke, pa čak i nadnaravna bića.⁵¹ Također je, kako navodi Carrol Clayton Savant, upravo kultura sâma ona kojoj ponajviše prijete žanr horor literature, jer je ona medij kroz koji se propitkuju uloge svih granica morala, svega što je kulturna ideologija nametnula kao neprihvatljivo.⁵² *Zakon o opscenim publikacijama* bio je predmetom brojnih kritika kada je stupio na snagu, ponajviše zato što je prisiljavao autore publikacija da u svojim djelima mijenjaju stvarne društvene uvjete, ali i zato jer je reduciranje nekih djela dovelo do opadanja njihove književne kvalitete budući da su morala biti prerađena kako bi bila prikladna za mlađu publiku. Također, u nekim slučajevima suci nisu htjeli poslušati ugledne književne kritičare prije nego što bi donijeli presudu, nisu se obazirali na namjeru samih autora, a često su na sudu završavale i izdavačke kuće koje su objavile određeno djelo.⁵³

⁴⁸ Zaharijević, „Šta radi reforma? O pretvaranju tamnice u zatvor“, *Filozofija i društvo*, str. 258.

⁴⁹ Christopher A. Casey, »Common Misperceptions: The Press and the Victorian Views on crime«, *Journal of Interdisciplinary history* Vol. 41, No. 3. xli:3 (zima, 2011), str. 367. – 368.

⁵⁰ »Obscene Publications Act«, *Encyclopaedia Britannica*, pristup ostvaren 22. VIII. 2022. sa <https://www.britannica.com/event/Obscene-Publications-Act>

⁵¹ Carrol Clayton Savant, *Horror in the age of Steam: Tales of Terror in the Victorian age of Transitions* (Routledge, 2021), str. 8.

⁵² Savant, *Horror in the age of Steam: Tales of Terror in the Victorian age of Transitions*, str. 6. – 7.

⁵³ Isto, <https://www.britannica.com/event/Obscene-Publications-Act>

3. 4. Sudski slučajeви

Pitanje moralnosti penny dreadful pripovijetki prije svega je pitanje može li beletristika utjecati na karakter pojedinca u tolikoj mjeri da ga »zavede na krivi put« u smislu da pojedinac zaista usvoji ponašanje likova iz fikcionalnih djela i primijeni ga na svoj svakodnevni život. Promatrajući stvari u širem kontekstu, ovdje se, imajući na umu klasu i dob najvećeg postotka čitatelja penny dreadful pripovijetki (radnička klasa, školska dob), nameće pitanje može li odgovornost za teške zločine koje su počinili maloljetnici iz radničke klase počivati isključivo na piscima i izdavačima koji su počiniteljima omogućivali čitanje u njihovo slobodno vrijeme. Jedan od takvih slučajeva zbio se u Londonu 1895., kada je trinaestogodišnjak Robert Coombes ubio svoju majku. Na sudu se tada našla i izdavačka kuća *The Wicked Boy (Opaki dječak)*, dok su mediji prosvjedovali da policija ponovno koristi izdavače penny dreadful pripovijetki kao »žrtveno janje«. ⁵⁴ Doduše, časopis iz onoga vremena, *Pall Mall Gazette*, naveo je da penny dreadful pripovijetke nisu toliko krivac za kriminalno ponašanje ili zločine, već odraz karaktera svojih čitatelja. ⁵⁵ Pred sud su izvedena oba sina Emily Coombes - trinaestogodišnji Robert i dvanaestogodišnji Nathaniel - iz Plainstowa u istočnom Londonu, pri čemu je stariji izjavio da je ubio majku na zahtjev mlađeg brata. Ono na što se sud pozvao bili su primjerci penny dreadful pripovijetki pronađeni u njihovom domu, od kojih su neki uključivali naslove kao što su *Buffallo Bill* i *The Fortune Hunters of the Red Sea (Lovci na blago crvenog mora)*, dakle eskapističko–avanturističke tekstove za koje je pravosuđe ustvrdilo da bi »zakonodavstvo trebalo poduzeti određene korake kako bi maknulo zapaljivu i šokantnu literaturu takve vrste« budući da uzrokuje gnjusne zločine. ⁵⁶ Bilo je i drugih slučajeva prije ovog koji su mogli navesti suce na takav zaključak. Godine 1889., dva školarca, jedanaestogodišnjak i trinaestogodišnjak, pobjegli su od kuće iz West Hama s pištoljem, starim bodežom i psom pasmine terijer. Njihovi su roditelji također potvrdili da često čitaju penny dreadful pripovijetke. U drugom slučaju, zabilježenom 1892. u gradu iz Dundee, dvojica su dječaka također pobjegla od kuće. Radilo se o četrnaestogodišnjaku i dvanaestogodišnjaku koji su uhvaćeni u Newportu s revolverom, 100

⁵⁴ »The Shocking tale of the penny dreadful«, BBC Culture, pristup ostvaren 23. VIII. 2022., <https://www.bbc.com/culture/article/20160502-the-shocking-tale-of-the-penny-dreadful>

⁵⁵ Isto.

⁵⁶ »Penny dreadfuls: the victorian equivalent of video games«, *The Guardian*, pristup ostvaren 23. VIII. 2022., <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy>

kugličnih patrona, putnim pokrivačem i uputama na kojima su opisali plan bijega koji je uključivao odlazak u Ameriku, točnije u mjesto Black Hills zbog iskapanja zlata.⁵⁷ Navedimo i slučaj iz 1893., kada je petnaestogodišnjak iz Yorkshirea ukrao svome poslodavcu dvadeset i pet funti kako bi otišao vlakom u London i kupio kartu za brod te otplovio za Australiju. Kasnije, među njegovim stvarima također su pronađene avanturističke penny dreadful pripovijetke. Svi ovi slučajevi potvrđuju tezu da su pojedini suci bili skloniji zanemariti socijalnu pozadinu dječaka kako bi dali prednost tvrdnjama o štetnom utjecaju određene literature. Penny dreadful pripovijetke, doduše, nisu vezane samo uz slučajeve maloljetnika koji su bježali od kuće, već i uz one koji su završavali smrću i nasiljem, kao što se, uostalom, može vidjeti i iz prvog primjera. U obzir je potrebno uzeti i slučaj dvanaestogodišnjeg sluga koji se objesio u Brightonu 1892., a čiji je slučaj sud proglasio posljedicom »privremenog ludila uzrokovanog čitanjem jeftinih romana«. ⁵⁸ Također, tu je i slučaj dvadeset jednogodišnjeg radnika s farme iz Warwickshirea koji se 1894. ustrijelio u glavu, ali je pravosuđe, uključujući suca i porotu i taj slučaj prije svega povezalos pedesetak penny dreadful pripovijetki koje su pronađene u njegovoj sobi zaključivši da su iste imale poguban utjecaj na njega. Ne treba zaboraviti niti slučaj dvaju osamnaestogodišnjaka koji su ubili mjeritelja vremena u pilani 1888., od kojih se jedan izjasnio da je to učinio jer mu nije isplaćena plaća. Nakon ubojstva osumnjičenici su poslali pismo novinama potpisavši ga s »Još jedan ubojica iz Whitechapela«, aludirajući na Jacka Trbosjeka. I u ovom su slučaju pronađeni dokazi čitanja penny dreadful pripovijetki od strane osumnjičenika, što su novine *Daily News* iskoristile kao svojevrsnu potvrdu njihovog posrnuća. Baš kao i u slučaju na početku poglavlja, i ovaj je put razmotren niz mogućih uzroka zločina, bilo da je riječ o socijalnom nezadovoljstvu počinitelja zločina, njihovom lošem financijskom stanju, izopačenosti i nemoralu pojedinaca, ali i povodljivošću za nasilnim fantazijama s kojima su se upoznali čitajući penny dreadful pripovijetke.⁵⁹

Krajem stoljeća u hajku protiv ovakvih pripovijetki uključio se i Alfred Harmsworth koji je 1893. kao izdavač ponudio svojevrsnu »zdravu alternativu«, odnosno tjednik *Halfpenny Marvel*, istovremeno prozivajući svoju konkurenciju za nemoral i povećanje broja kriminalnih

⁵⁷ »Penny dreadfuls: the victorian equivalent of video games«, *The Guardian*, pristup ostvaren 24. VIII. 2022., <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy>

⁵⁸ »Penny dreadfuls: the victorian equivalent of video games«, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy>

⁵⁹ Isto.

aktivnosti.⁶⁰ Uzimajući sve ovo u obzir, suđenja maloljetnim prijestupnicima predstavljala su još jedan manevar za potiskivanje popularne kulture.

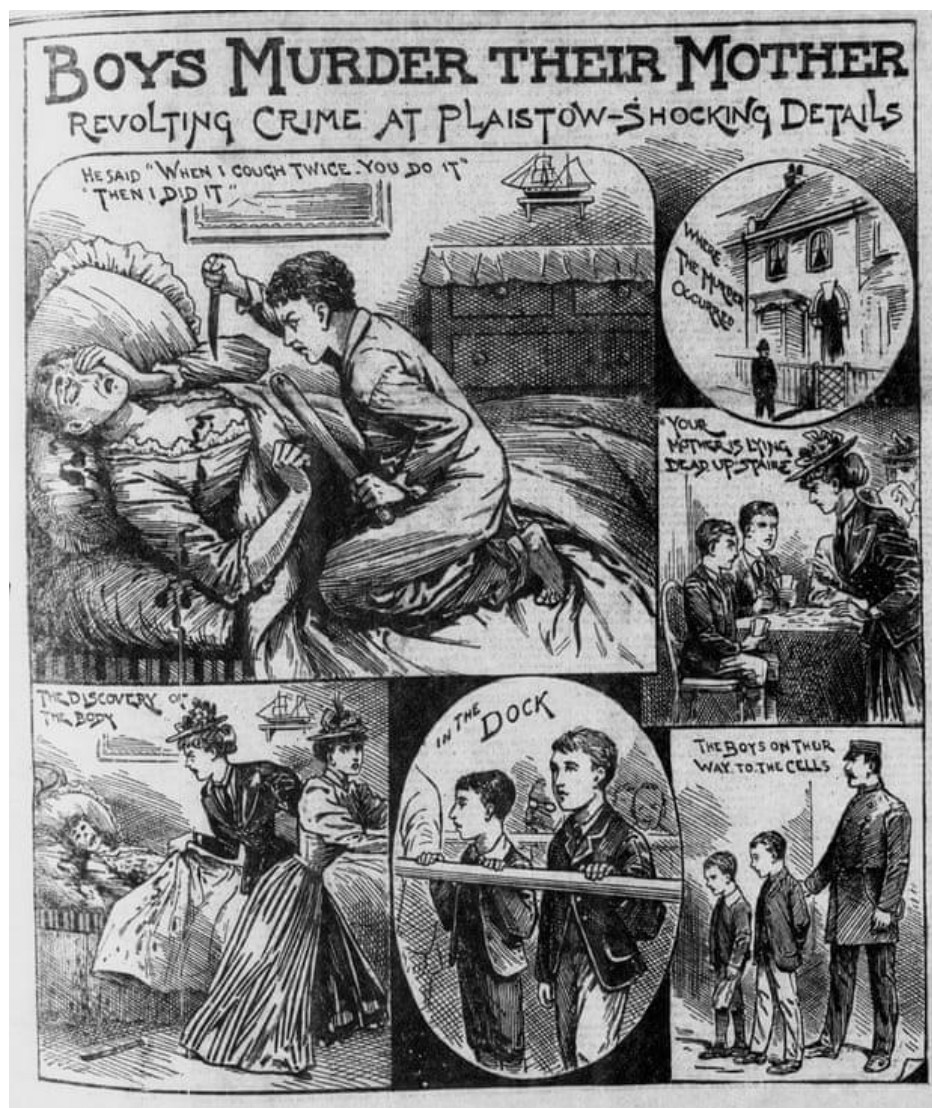
4. ZAKLJUČAK

S obzirom na porast stanovništva tijekom viktorijanskog razdoblja u Velikoj Britaniji, uzrokovan početkom industrijske revolucije, postojale su brojne napetosti s kojima se su tadašnja politika i snage reda morale obračunavati. Potonje je uzrokovalo stvaranju specifično normiranih društvenih odnosa. Društvena i politička situacija u devetnaestom stoljeću uključivala je probleme prenapučenosti, nehigijenskih uvjeta u sirotinjskim četvrtima, prilagođavanje pridošlih radnika industrijskim uvjetima života itd. Posljedica navedenog bio je i početak borbi radničke klase za svoja prava kroz masovne štrajkove. Viktorijansko društvo bilo je klasno podijeljeno te su drugačiji standardi vrijedili za niže i više klase s obzirom da su, osim uvjeta života, niže klase najčešće završavale i kao žrtve kriminalizacije. Početkom procesa opismenjavanja sredinom stoljeća, pisci počinju uzimati u obzir marginalne skupine te se kroz njihova djela prvi puta dobivaju uvidi i u njihove perspektive, bilo političko afirmativnim djelovanjem bilo kroz oživotvorenje u obliku književnih likova popularne kulture. Radnička klasa, napose dječaci školske dobi, u svoje slobodno vrijeme često su čitali jeftina književna djela poznatija pod nazivom penny dreadful pripovijetke. Pritom, *Zakonom o opscenim publikacijama* (1856.) policiji su omogućene zaplijene nepoćudne literature zbog njezinog lošeg utjecaja na mladež. Likovi kao što su Sweeney Todd, Vampir Varney i Jack Skočinog, od kojih je potonji utemeljen na stvarnim izvješćima, produkti su književne struje koju je viktorijansko društvo nastojalo potisnuti. Kao što se navodi u radu, za brojne su se slučajeve bijega od kuće, samoubojstva ili čak umorstva penny dreadful pripovijetke koristile kao krunski dokazi na sudu kako bi se istaknuo nemoralan karakter počinitelja, što su često potkrjepljivali i mediji. Iako se ne može poreći da postoji veza između čitanja penny dreadful pripovijetki i onoga što bi se moglo nazvati »nepoštvanjem autoriteta«, također se u obzir mora uzeti i kontekst društva obilježenog dinamičnim promjenama, pa tako i stvaranjem novih književnih oblika. Na umu trebamo imati i socijalnu pozadinu »delinkvenata« koju viktorijanski pravosudni sustav, usredotočen na stvaranje određene slike nepovredivosti i nadmoći britanske nacije, često nije uzimao u obzir niti joj je

⁶⁰ Springhall, *Youth, Popular Culture and Moral Panics: Penny Gaffs to Gangsta – Rap 1830 – 1996*, str. 75. – 76.

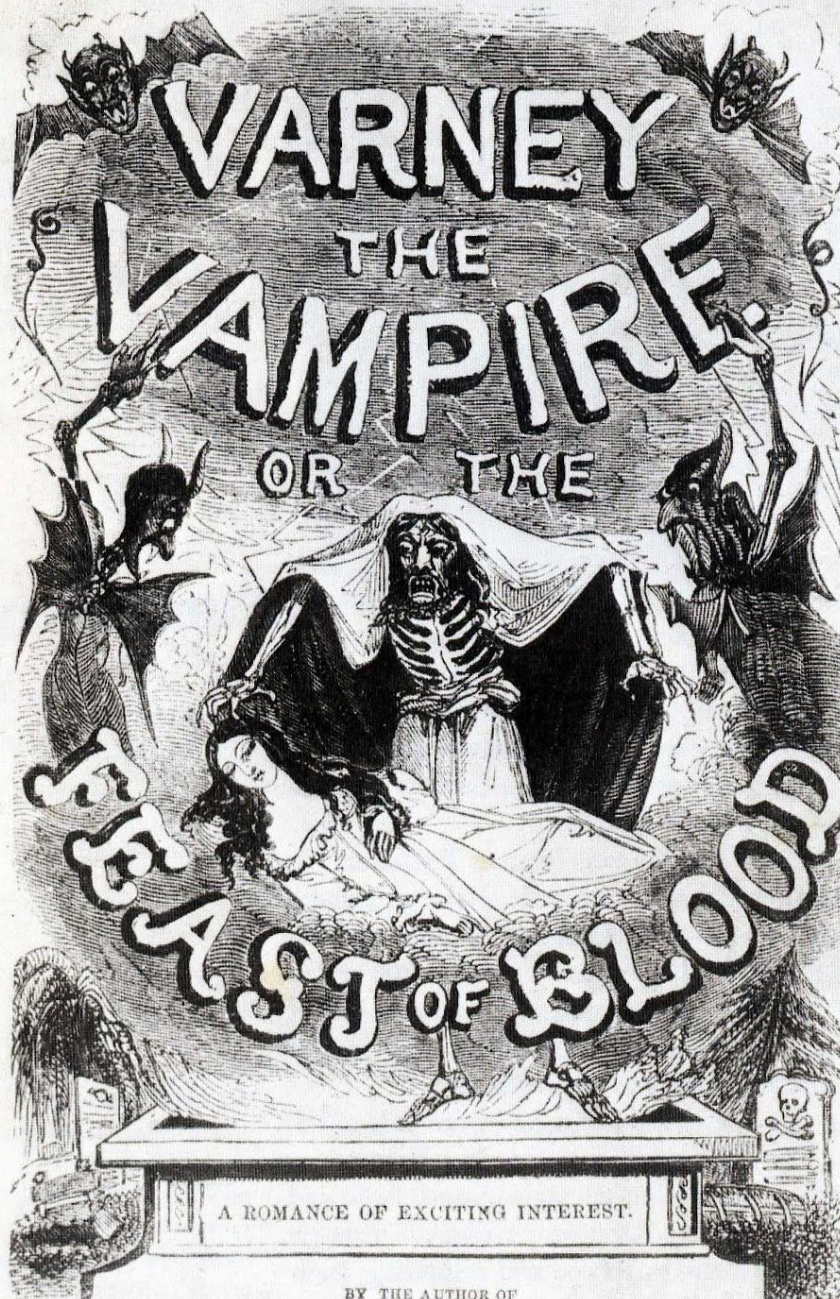
pridavao pozornost koju je trebao. Što se tiče same popularnosti ove vrste književnosti, penny dreadful pripovijetke su opstale do kraja stoljeća, no ubrzo su zamrle pred dolaskom nove publike i društvenih, pa time i književnih očekivanja.

5. GRAFIČKI PRILOZI

Prilog 1. Izvor: Preuzeto iz lista Illustrated Police News koji prenosi informacije vezane uz slučaj ubojstva Emily Coombes. Izvor: »Penny dreadfuls: the victorian equivalent of video games«, The Guardian, pristup ostvaren 28. VII. 2022. na <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy>

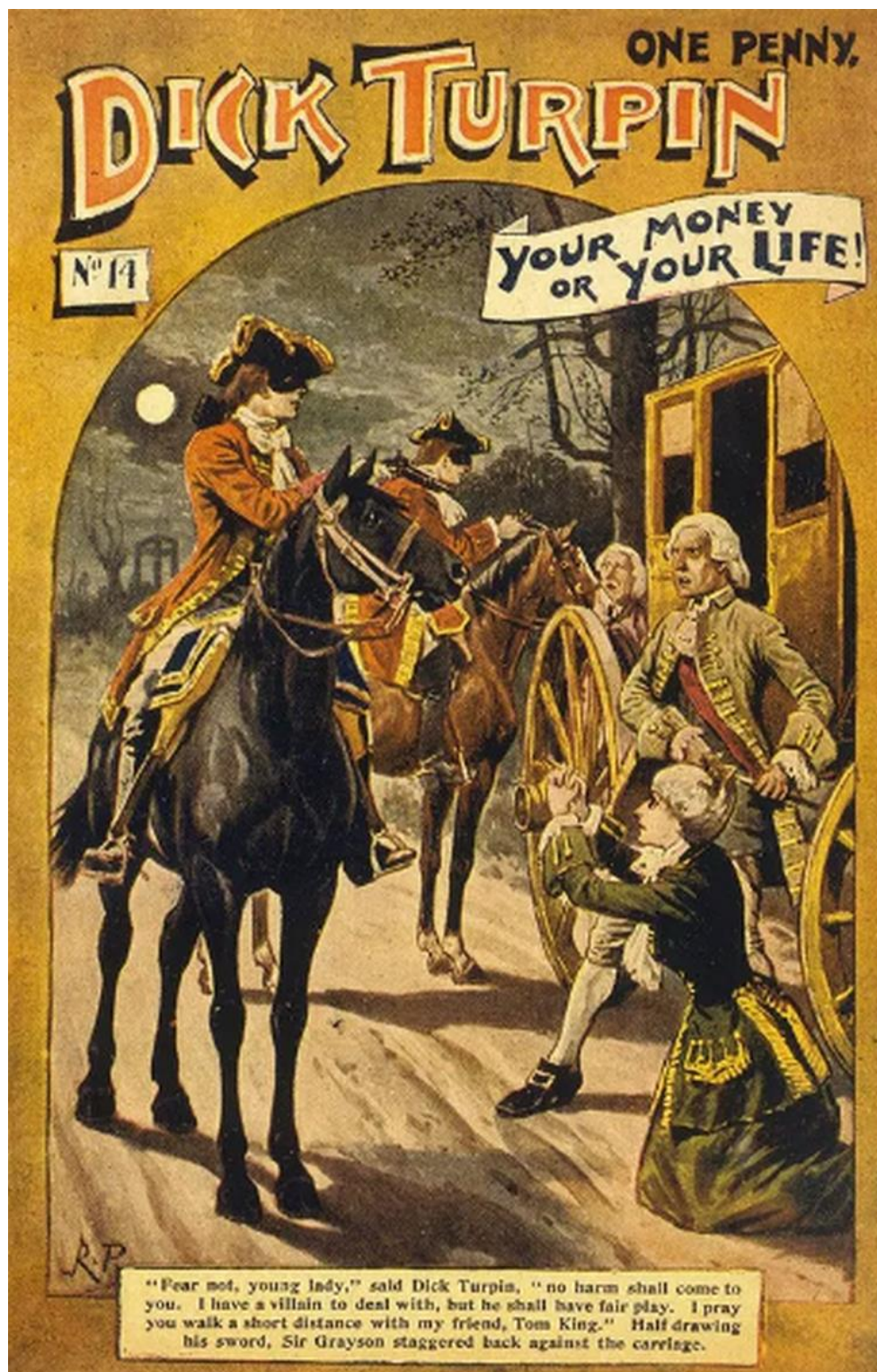
No. 1.] Nos. 2, 3 and 4 are Presented, Gratis, with this No. [Price 1d.

BY THE AUTHOR OF
"GRACE RIVERS; OR, THE MERCHANT'S DAUGHTER."

LONDON: E. LLOYD, SALISBURY-SQUARE, AND ALL BOOKSELLERS.

Prilog 2. Izvor: »Penny dreadfuls: the victorian equivalent of video games«, *The Guardian*, pristup ostvaren 28. VII. 2022. na <https://www.bbc.com/culture/article/20160502-the-shocking-tale-of-the-penny-dreadful>

Prilog 3. Izvor: »The Shocking tale of the penny dreadful«, BBC Culture, pristup ostvaren 27. VII. 2022. na <https://www.bbc.com/culture/article/20160502-the-shocking-tale-of-the-penny-dreadful>

6. POPIS LITERATURE

Monografije

1. Bagchi, Jasodhara, *Society and Ideology in the Victorian Era* (Sterling Publishers Private Limited, 1991)
2. Black, Eugene C., *Victorian Culture and Society* (Macmillan Education 1973)
3. Briggs, Asa, *Socijalna povijest Engleske* (Zagreb: Barbat, 2003)
4. Clayton Savant, Carrol, *Horror in the age of Steam: Tales of Terror in the Victorian age of Transitions* (Routledge, 2021)
5. Emsley, Clive, *Crime and Society in England: 1750–1900* (Pearson Education Limited, 2005)
6. Filmer, Kath, edit, *The Victorian Fantasies: Essays on Culture, Society and Belief in the Mythopoeic Fiction of the Victorian Age* (Palgrave MacMillan, 1991)
7. Hobsbawm, Eric, *Bandits* (Abacus, 2001)
8. Najbaj – Agičić, Magdalena, *Povijest novinarstva : kratki pregled* (Zagreb : Ibis grafika : Sveučilište Sjever, 2015)
9. Osterhammel, Jürgen, *The Transformation of the World: A Global History of the Nineteenth century* (Princeton University Press, 2014)
10. Rubbery, Matthew, *The Novelty of Newspapers: Victorian Fiction after the Invention of the News* (Oxford University Press, 2009)
11. Springhall, J. *Youth, Popular Culture and Moral Panics: Penny Gaffs to Gangsta – Rap 1830 – 1996* (St Martin’s press Incor., 1998)
12. Thomphon, E. P., *The Making of the English Working Class* Vintage books: A Division of Random House 1963)

Članci

1. Alter, Robert, »History and imagination in the nineteenth – century novel«, *The Georgia Review*, proljeće 1975, Vol. 29, No. 1 (Georgia Review 1975), str. 42-60.
2. Basdeo, Stephen, »“Society has Condemned you—unheard, I grant yo neverthelless, society has condemned you”»: The marginalisation and criminalisation of poor in the

- mysteries of London by G. M. Reynolds«, u: Alyal, A., Anderson, S., Mitchell, R., *Victorian Cultures of Liminality: Borders and Margins* (Cambridge Scholars Publishing, 2018), str. 189. – 203.
3. Casey, Christopher A., »Common Misperceptions: The Press and the Victorian Views on crime«, *Journal of interdisciplinary history* Vol. 41, No. 3 xli:3 (Winter, 2011), str. 367–391.
 4. Dunae, Patrick E., »Penny Dreadfuls: Late Nineteenth-Century Boys' Literature and Crime«, *Victorian studies* Winter, 1979, Vol. 22, No. 2 (University Indiana Press 1979), str. 133 – 150.
 5. Morse, Samantha, »Affective Ethics and Democratic Politics in *Sweeney Todd* and the Victorian Penny Press«, *Journal of Victorian Culture*, 2019, Vol. 24, No. 1, 1–17
 6. Zaharijević, Adriana, »Šta radi reforma? O pretvaranju tamnice u zatvor«, *Filozofija i društvo*, vol. 25, br. 3, 2014

Izvori s interneta:

1. »The Shocking tale of the penny dreadful«, BBC Culture, pristup ostvaren 27. VII. 2022. na <https://www.bbc.com/culture/article/20160502-the-shocking-tale-of-the-penny-dreadful>
2. »Penny dreadfuls: the victorian equivalent of video games«, *The Guardian*, pristup ostvaren 28. VII. 2022. na <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/30/penny-dreadfuls-victorian-equivalent-video-games-kate-summerscale-wicked-boy>
3. »Penny dreadfuls«, British Library, pristup ostvaren 31. VII. <https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/penny-dreadfuls>
4. »Sweeney Todd: The Demon Barber of Fleet Street in Concert«, PBS, preuzeto 31. VII. <https://www.pbs.org/kqed/demonbarber/penny/>
5. Viktorija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristupljeno na <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64620>>.
6. »Varney the Vampire: A Penny Dreadful Pioneer«, preuzeto 7. VIII. 2022. <https://womenwriteaboutcomics.com/2016/10/varney-the-vampire-a-penny-dreadful-pioneer/>

7. »Spring Heeled Jack«, pristup ostvaren 7. VIII. 2022. <https://www.historic-uk.com/CultureUK/Spring-Heeled-Jack/>
8. »barber«, Encyclopaedia Britannica, pristup ostvaren 6. VIII. 2022., <https://www.britannica.com/art/barber>
9. J. S. Mackley, »Penny Dreadfuls and Spring-heeled Jack«, The Palgrave Handbook of Steam Age Gothic, str. 39. – 59., pristup ostvaren 7. VIII. 2022. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-40866-4_3
10. »Charles Dickens and the push for literacy in Victorian Britain«, pristup ostvaren 6. VIII. 2022. <https://www.qmul.ac.uk/media/news/2020/hss/charles-dickens-and-the-push-for-literacy-in-victorian-britain.html#>
11. »Obscene Publications Act«, Encyclopaedia Britannica, pristup ostvaren 22. VIII. 2022. sa <https://www.britannica.com/event/Obscene-Publications-Act>
12. »dreadful«, Encyclopaedia Britannica, pristup ostvaren 4. IX. 2022. <https://www.britannica.com/dictionary/dreadful>